Kulcsár Anna

FOTÓ: NAGY BÉLA

A jogsértések már globálisak, de azzá válhat a védelem is

A házkutatástól a pénzmosásig · Belelapozhatunk majd a virtuális aktába

Az előnyök mellett bőven részesülünk uniós tagságunk hátrányaiból is. Immár globálissá váltak a jogsértések. Ezt jelzi a Rába habzása, a lejárt szavatosságú élelmiszerek tömege, a települések határaiban pedig a külföldről ideszállított, titokban lerakott szemét. Mi lesz azonban a jogvédelemmel? Egyebek közt erről kérdeztük Réti László, a Budapesti Ügyvédi Kamara elnökét, a gazdasági, a cég- és a versenyjog szakértőjét. A fővárosi köztestület márciusban megválasztott elnöke lapunknak adott interjújában szólt a pénzmosást tiltó szabályok ellentmondásairól és az ügyvédeknél rendezett házkutatások furcsaságairól is.

A határokon átívelő jogsértés a jelek szerint előbb vált általánossá, mint a jogok érvényesítése. Önnek mi a véleménye erről?

– A jogvédelmet idehaza megkönnyíti, hogy az Európai Unióban a jog sok részterülete egységes. További előny, hogy az állami szervezetek, hatóságok együttműködésének új jogi formái alakultak ki. Uniós csatlakozásunk egyik fő eredménye éppen az, hogy megváltozott a bírói, a hatósági határozatok végrehajtásának rendszere. Korábban rendkívül nehézkes volt minden olyan törekvés, amely határokon átnyúló problémákat akart megoldani. Ez elmondható volt a cégügyekről, de a személyes jellegű gondokról, mondjuk a gyermekelhelyezésről is. Olyankor nehéz volt megtalálni azt a hatóságot, bíróságot, sőt azt a jogot és végrehajtási módszert, amely lehetővé tette az igények érvényre jutását. Uniós csatlakozásunk óta ez jórészt megváltozott. A hazai ügyvédség ugyanakkor most keresi a helyét az új feltételek között. Nemrégiben konferenciát is rendeztünk, hogy felgyorsítsuk a gyakorlás folyamatát. Sok egyéb mellett azt is meg kell tanulnunk, hogyan szerkesszünk meg egy okiratot ahhoz, hogy a hazai ügyfél jogai a leghatékonyabban érvényesüljenek a külföldi ellenféllel szemben.

– A környezet- és a fogyasztóvédelem ugyanakkor egyelőre vert helyzetben van. Nehezen találja az ellenszert a szennyező, a károsító magatartásokkal szemben. A Rábát hosszabb ideje szennyezik határ menti ostrák üzemek, Németországból illegálisan szállítják hozzánk a szemetet, az áruházláncok polcait pedig ellepték a lejárt szavatosságú élelmiszerek. A szemét és a szenny szabad áramlásának vagyunk a tanúi és szenvedő alanyai, nem?

– Szerintem ez csak a felszín. A hazai résztvevők valójában nincsenek kiszolgáltatott helyzetben, ha a gazdasági verseny, a reklám, a környezet- vagy a fogyasztóvédelem jogi feltételeit nézzük. Más kérdés, hogy miként érvényesül mindez az állami szervek gyakorlatában. A hazai hatóságoknak megvannak a lehetőségei a fellépésre. A versenyhivatal például külföldön is végezhet vizsgálatot, meghallgatást. Megfelelő a szabályozás az adóügyi, sőt a bűnügyi együttműködésben is. Ám nyilvánvalóan idő kell ahhoz, hogy mindez tudatosuljon, és a lehetőség a jogok tényleges érvényesülését hozza el számunkra.

– Ön egy nagy nemzetközi ügyvédi iroda tagjaként folytatja praxisát. Mennyiben segítik az ilyen irodák a hazai gyakorlat fejlődését?

– Jelentősen. Noha a kisebb irodák még hosszú ideig a többséget alkotják, a nagy és a közepes méretűek részvétele már most is fontos a gazdasági szereplők és az állampolgárok kiszolgálásában. Anyagi erejük és tudásuk tekintélyes. Számomra a kamarai munkában nagyon hasznos például az a logisztikai, módszertani plusz, amit saját irodánkban hoztunk létre. A kisebb praxisok szakmai, etikai előnye ugyanakkor szemben ötvöződik a nemzetközi ügyvédi közösségek minőségbiztosítási rendszerével.

– A statisztikából tudjuk: a budapesti ügyvédek több mint nyolcvan százaléka egyéni ügyvédként vagy egyszemélyes iroda tagjaként dolgozik. Hogyan befolyásolja ez az ön kamarai elnöki feladatait?

– Természetesen figyelembe kell vennem. Budapesten az aktív ügyvédek száma az év végére eléri a 4800-at, a teljes aktív létszám pedig 7400 körül lesz – közülük több mint 2500-an ügyvédjelöltek. Az egyes nemzetközi irodák húsz-negyven jogászt foglalkoztatnak, teljes aktív létszámuk 450–600 közötti. Ez az összlétszámnak bő tíz százaléka. Ám valójában ennél jóval többen, mintegy 20 százaléknyian dolgoztak már valamelyik nemzetközi szervezet munkatársaként. Tehát van tapasztalatuk az ilyesfajta tevékenységről is.

– Az angolszász nyelvterületről érkező jogászokat eleinte meglehetős idegenkedés fogadta.

– Ez nem csak nálunk volt így. Az 1990-es évtized ebből a szempontból egész Európában áttörést hozott. A kontinenseken átívelő gazdasági tranzakciók kiterjedésével a cégek vitték magukkal az ügyvédeiket és a jogi kultúrájukat. A német, az olasz, a francia ügyvédség például – az akkori kizárólagos részvételi lehetősége, protekcionalizmusa miatt – óriási piacokat veszített el ekkor. Az amerikai multicégek szerződéseit ugyanis az őket követő ügyvédek írták meg, noha hivatalosan nem léphettek fel az adott piacon. Tevékenységüket helyi jogászok bevonásával végezték. Amikor azután az érintett országok ügyvédsége felismerte, hogy így elesik egy nagyon fontos, fizetőképes ügyfélkör képviseletétől, stratégiai szövetségre lépett az érkezőkkel. Hasonlóan történt ez Kelet-Közép-Európában máshol is. Az itteni privatizációnál megjelentek a külföldi tanácsadók. Ők alakították ki a régió magánosítási technológiáit: közgazdasági, pénzügyi és jogi modelljeit. A befektetők így teljes bizalommal hozhatták meg gazdasági döntéseiket. Ezzel egyben átrendezték a jogi szolgáltatások piacát.

– Érdekes periratok és szerződések tűntek fel akkortájt idehaza. S nagyjából úgy viszonyultak az itthoni hasonló dokumentumokhoz, mint a szikár sorokból álló, széttördelt szabad vers a szélesen hömpölygő családregényhez. Alig lehetett belőlük megérteni valamit. Ön nem így tapasztalta?

– Tény, hogy a design, a forma erősen különbözött, főként eleinte. Ám nem csak ebben volt eltérés. Az angolszász módszer szerint megszerkesztett, nagy tranzakciós szerződésekben megjelentek az angol precedensjog, a common law strukturális elemei. Ezek köztudomásúan eltérnek a nálunk is honos kontinentális jogrendszer jellegzetességeitől. Azt mondhatom: a 90-es években a magyar jogásztársadalom és ezen belül az ügyvédség elvégezte az őt érintő harmonizációs feladatot. Ennek eredményeként a vállalatfelvásárlási és más szerződések döntő többsége érvényre juttatja mindazt a jogi logikát, amit az angolszászok nagyon okosan felépítettek, ám a szerződések magukon viselik a hazai jogi kultúra fő vonásait is. Megtalálhatók bennük a szükséges cégjogi tartalmak, a szavatossági és más nyilatkozatok, amelyeket a magyar polgári törvénykönyv megkövetel. Közös jogi szellemi termékről tehát szó.

– Milyen jövő vár a nagy irodák árnyékában a túlnyomó többséget kitevő egyszemélyes praxisokra?

– Az ő jövőjüket minden bizonnyal a küszöbön álló technológiai forradalom határozza meg. Szerveződésük, szövetkezésük már elindult. A következő években ugyanis a közigazgatás és az igazságszolgáltatás legtöbb területén megvalósul az elektronikus ügyintézés. A kormányzati tervek szerint 2008. január 1-jétől megszűnik például a papíralapú ügyintézés a cégeljárásban. Az ügyvéd elektronikus aláírással igazolja majd magát, és így végzi el az ellenjegyzést is. Szerintem öt-hat éven belül mindez jellemző lesz az ingatlan-nyilvántartásra is, később várhatóan a bírósági peres ügyek következnek. A bírói végzések is elektronikus formában jutnak el az ügyvédekhez. A jogi képviselők, a védők a tárgyalás előtt a saját számítógépükön belelapozhatnak a bírósági aktába, és megnézhetik, átvette-e mindenki az elektronikus idézést. Vagyis: virtuális lajstromirodák jönnek létre virtuális iratokkal, amelyeket az ügyfelek és az ügyvédek virtuálisan látogathatnak.

– Megteremthetők ehhez a technikai feltételek?

– Az internethasználat jelenlegi módja szerintem középtávon sem tartható fenn. Nem minden szolgáltató ad ugyanis teljes garanciát az ügyvédi és az üzleti titok megőrzésére. Amíg a mostani szisztéma működik, az ügyvédi irodák kizárhatják a felelősséget, ha a távközlés hibája vagy a vonal illetéktelen feltörése miatt meghiúsul a titokvédelem. A kamara gondolkodik azon, hogy megszervezi a hatékony védelmet nyújtó, megfizethető árú internethasználat igénybevételét az ügyvédek számára. Az még nem dőlt el, hogy központilag vagy egyénenként teremtődjön-e meg a hozzáférés lehetősége. Bármiképp lesz is, a nyilvános versenyeztetés elengedhetetlen.

– Ami az ügyvédi titkot illeti: az nem csak a gyenge internetvonalakon szivároghat ki. A pénzmosást tiltó jogszabály szerint az ügyvéd bizonyos esetekben lényegében köteles feljelenteni az ügyfelét. Valaki odamegy az ügyvédhez, védelmet kér, erre az ügyvéd a hatósághoz fordul. Nem különös ez?

– Feljelentésről nincs szó, de valóban vannak kötelezettségeink, ha bizonyos bűncselekményekből származó pénzek tisztára mosására utaló körülményeket tapasztalunk. Ez nem egészen új, és nem is magyar specialitás. Az ügyvéd régen sem vehetett részt bűncselekménnyel szerzett pénz tisztára mosásában, most sem teheti ezt meg. Jogsértésének büntetőjogi, fegyelmi következményei lehetnek. A kérdés az, hogy mi az ügyvéd kötelme a gyanús esetekkel kapcsolatban. Az ügyvédi kamarák elnökeinek novemberben megtartott párizsi értekezlete nyilatkozatot fogadott el ezzel összefüggésben. Eszerint az ügyvédi titoknak olyan abszolútnak és feltétlennek kell lennie, amilyen a gyónási vagy az orvosi titok. A jelenlegi szabályozás áttöri az ügyvédi titoknak az alkotmányban garantált szigorú felfogását. A magyar rendelkezés ráadásul az ügyvédi mulasztásnak nem csak a szándékos változatát bünteti. Nálunk az ügyvéd akkor is elköveti a pénzmosással kapcsolatos kötelesség megszegését, ha nem kellő gondossággal mérlegeli a pénzmosásra utaló körülményeket, amikor hozzá fordul valaki. Ilyen szigorú és kiterjesztő szabályozásra ismereteink szerint nincs példa a világon. Úgy vélem, ebben a közeljövő kedvező változást hozhat.

– A kamara adataiból ítélve nem nőtt az ügyvédek ellen indított fegyelmi és büntetőeljárások száma. Reális a kép, amit a statisztika fest?

– A kar morális állapota az adatok szerint valóban megfelelő. Évente átlag egy tucat kizárás történik Budapesten. A döntő többség jól látja el feladatát. A bűnelkövető ügyvédek száma ezrelékekben is alig fejezhető ki. Ez megnyugtató, s a tendencia száz év tapasztalatait figyelembe véve azonos. Én ugyanakkor túl magasnak ítélem az okiratszerkesztéssel kapcsolatos panaszok számát. Nem ritka kifogás, hogy az ügyvéd úgymond baráti alapon végzi el a szerződés ellenjegyzését, vagyis úgy adja a pecsétjét és aláírását, hogy az okiratot nem ő szerkesztette, vagy pedig azt nem előtte írták alá. Ez megengedhetetlen, s a praxis elvesztésével végződhet. A törvény nem azért írja elő az ügyvédkényszert, a kötelező jogi képviseletet a szerződéskötésnél, hogy bárki visszaéljen a felhatalmazással. Elgondolkodtató ugyanakkor, hogy milyen sok az olyan alaptalan bejelentés, amely cégügyekben okirat-hamisítást ró az ügyvédek terhére. A végén aztán kiderül: az ügyvéd nem vétkes abban, hogy nem a szerződésben feltüntetett székhelyén működik az a társaság, amelynek az alapító okiratát hajdan ellenjegyezte, s amelyet az adóhivatal nem talál meg a bejegyzés szerinti címen. A vétség csak akkor valósul meg, ha bebizonyosodik, hogy az ellenjegyzést végző ügyvéd tudta vagy tudhatta, hogy a cég másutt fog működni. Ezért nagyon fontos, hogy az ügyvéd a megbízás elfogadásakor írásban rögzítse az összes feltételt és tájékoztatást. Az okirat-hamisításnak nevezett, említett ügyek rengeteg sérelmet okoznak, hiszen az okirat-hamisítás címén megindított büntetőeljárás lezárásáig többnyire fel kell függeszteni az ügyvéd működését.

– Mikor lehet ügyvédeknél házkutatást tartani? Mit keresnek ilyenkor a hatóságok?

– Jórészt iratok után kutatnak, de előfordul, hogy bűncselekmény elkövetési eszközeit, bűnjeleit keresik az ügyvédi irodában. Nem minden ilyen esetről tudunk azonban. A nyomozó hatóság újabban nem mindig követi azt a megállapodást, amely alapján a házkutatásnál közreműködő egyik hatósági tanú a kamara megbízottja kell, hogy legyen. Ugyanakkor nem tudok arról, hogy köztestületünk érdemtelenné vált volna az ilyen részvételre. Azt gondolom, ha megalapozott a bűncselekmény gyanúja, akkor helye van házkutatásnak. Gond akkor lehet, ha a nyomozó hatóság más ügyek dokumentumait viszi el, s az ezekből szerzett információ alapján kezdeményez például adóvagy más hatósági eljárást. A kamara általában tiltakozik emiatt, s az ügyészség és a bíróság többnyire elfogadja álláspontunkat. A másik aggályos esetkör az, amikor az ügyvédet zaklatják: nem az irodájában, hanem a lakásán végeznek házkutatást. Az ügyvédi irodában tartandó házkutatásnak ügyészi engedély a feltétele. Az ügyvéd lakásán a rendőrség értelmezése szerint ez nem szükséges. Ha tehát egy ügyvéd személye valamiért kényelmetlen, kellemetlen a hatóság számára, akkor jogértelmezésük szerint kimehetnek a lakására, és ott ügyészi engedély nélkül házkutatást tarthatnak. Olyan időpontban, amikor az egész ház látja a rendőrség kivonulását.

– Van most ilyen esetük?

– Volt rá példa, hogy azt kellett feltételeznünk, nem teljesen törvényes a nyomozó hatóság eljárása. Megnyugtató, hogy a nyomozó hatóság tevékenységét kivizsgáló szervezet utóbb megalapozottnak találta az ügyvéd panaszát.

– A rendőrség eszerint visszaélt hivatali hatalmával?

– Ezt egy további eljárás fogja eldönteni. Egyelőre annyit mondhatok, ha szórványosan is, de előfordulhat ilyen ügy a gyakorlatban. Holott egyetlen esetnek sem szabadna előfordulnia.